

УДК 377+629+81'24+81'27

РОЗВИТОК НАВИЧОК ЧИТАННЯ ФАХОВИХ ТЕКСТІВ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАНОВЛЕННЯ ФАХІВЦЯ АВТОМОБІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Шепель М.Є.

Одеський автомобільно-дорожній коледж
Одеського національного політехнічного університету

У статті розглянуто вплив розвитку навичок читання фахових текстів з іноземної мови на становлення фахівця автомобільної галузі. Проаналізовано погляди науковців стосовно розвитку навичок читання з іноземної мови. Особливу увагу звернуто на розвиток навичок читання фахових текстів. Зазначено, що навички роботи з фаховими текстами з іноземної мови займають одне з перших у низці навчальних, а у подальшому професійних умінь і навичок. Спираючись на власний досвід роботи, автор статті надає рекомендації з розвитку навичок читання фахових текстів як впливу на становлення фахівця автомобільної галузі.

Ключові слова: читання, іноземна мова, фаховий текст, фахівець, автомобільна галузь.

Постановка проблеми. Відповідно до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти та Концепції навчання іноземних мов основною метою навчання іноземної мови є формування у фахівців комунікативної компетенції, що означає оволодіння мовою як засобом міжкультурного спілкування, розвиток умінь використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур і цивілізації сучасного світу. Основою комунікативної компетенції виступають комунікативні вміння, які сформовані на основі мовленнєвих знань і навичок, соціокультурні та соціолінгвістичні знання, вміння. У контексті формування необхідного рівня комунікативної компетенції всі види мовленнєвої діяльності необхідні для ефективного оволодіння мистецтвом комунікації, подальшої освіти та розвитку особистості.

Сучасний ринок праці потребує фахівців автомобільної галузі, які на достатньому рівні володіють комунікативною компетенцією в читанні іншомовних текстів за професійним спрямуванням. Актуального питання набуває розвиток навичок читання фахових текстів з іноземної мови у фахівців автомобільної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток особистості професіонала, професійна спрямованість та становлення розглянуто в дослідженнях Б. Авалос, С. Амеліної, Л. Виготського, Е. Еріксона, З. Курлянд, С. Клімова, О. Леонтьєва, П. Макаренко, Р. Пелех, С. Рубінштейна, Л. Шнейдера, О. Єрмолаєвої, Г. Яворської; гуманітаризація фахівців технічного профілю розглянута у роботах А. Кочубей, С. Король. Розвиток навичок читання з іноземної мови розглянуто у роботах: Г. Артаманової, Г. Барабанової, Г. Бородіної, Н. Гальської, М. Долматової, К. Долматової, І. Зимньої, С. Мусійчук, А. Марлової, Б. Мікулеккі, І. Халєєвої, Є. Пасова, О. Кузьменко, Г. Рогової, С. Татани, Л. Шапошнікової, М. Уеста, Н. Харкі.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись, на велику кількість наукових доробок, присвячених розвитку навичок читання, раніше не було визначено впливу текстів професійного спрямування з іноземної мови на становлення особисті фахівця.

Мета статті – визначити роль фахових текстів у становленні фахівця автомобільної галузі.

Виклад основного матеріалу. Згідно Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, у процесі зорового сприйняття (читання) користувач у ролі читача сприймає та опрацьовує як стимул (input) письмові тексти, породжені одним або кількома авторами. Приклади видів діяльності читання включають: читання з метою загальної орієнтації; читання з метою отримання інформації, напр. використання довідкової літератури; читання та виконання інструкцій читання для задоволення. Користувач мовою може читати: для розуміння суті; для пошуку/отримання спеціальної інформації; з метою детального розуміння для подальшого застосування і т.д. [3].

Науковці (Є. Пасов, Б. Мікулеккі, І. Халєєва, О. Кузьменко, Г. Рогова, М. Долматова, К. Долматова) при розгляді проблеми розвитку навичок читання дійшли до наступних висновків.

Так, на думку Є. Пасова, читання не є пасивним видом діяльності, читанню необхідно навчати як процесу здобуття інформації, прочому здобуттю активному та самостійному [8, с. 180]. Згідно позиції науковця, спираючись на техніку читання та на усвідомлення значень мовних одиниць, читач відтворює зміст всього тексту та розуміє його сенс. Причому, будь-який текст є кожного разу нове поєднання мовних одиниць, які використані в нових ситуаціях, має інший зміст та інший сенс. Таким чином, мало сформулювати необхідні навички, треба ще й думати про розвиток навичок читання [8, с. 182].

Б. Мікулеккі вважає, що читання є свідомим та несвідомим процесом мислення. Читач застосовує багато стратегій щоб відновити те значення, яке намагався передати автор. Читач робить це порівнюючи інформацію в тексті з знаннями або попереднім досвідом. Читання англійською мовою потребує наявності вміння милити та установки які виходять за рамки усного та писемного використання англійської мови. Навчання читанню на стандартній (літературній) англійській мові студентів-неносіїв мови та інших студентів з обмеженим володінням англійською мовою означає допомогти їм засвоїти норми грамотності, засоби трактування тексту, які практикуються носіями англійської мови. В дійсності, на думку вченої, навчання читати та розуміти другу мову вимагає оволодіння грамотністю на ній: альтернатив-

ні культурні інтерпретації, традиційні вірування про мову та обговорення, культурно-специфічні формальності та схему вмісту. Важливо усвідомлювати, що навчання ефективно читати на другій мові змінює когнітивні структури студента та ціннісні орієнтації [12].

І. Халєєва визначає наступні методичні принципи навчання читанню. Так, згідно першого принципу, навчання читанню повинно представляти собою навчання мовлинневої діяльності. Другий принцип – навчання читанню повинно будуватися як пізнавальний процес. Згідно третього принципу, навчання читанню повинно включати, поряд з рецептивною, й продуктивну діяльність студентів. Четвертий принцип – навчання розумінню читаного повинно опиратися на оволодіння структурою мови. П'ятий принцип базується на тому, що навчання читанню на іноземній мові повинно спиратися на досвід читання на рідній мові. За шостим принципом, функціонування читання як мовлинневої діяльності потребує автоматизації прийомів її здійснення, іншими словами, розвиток швидкості читання [10, с. 33–42].

О. Кузьменко та Г. Рогова розподіляють читання на учбове та власне читання. Власне читання є результатом сформованості складових процесу читання. До нього входять: дії по співвідношенню графічної системи із звуковою; дії з виділення логічного суб'єкту та предикату висловлювання; дії по з'єднанню результатів цього розподілу в єдине ціле, що передає основний зміст тексту. Навчальне читання представляє собою власне читання в процесі формування його механізмів [4, с. 244–245].

М. Долматова, К. Долматова зазначають, що успішність реалізації відбору художніх текстів для навчання читання визначається певними передумовами: 1) лінгво-психологічними: врахування складності мовного, мовлинневого, стилістичного оформлення текстів, складності предметного та смислового змісту, прогнозуванням на основі цього їх складності/доступності для студентів; 2) методичними, які забезпечують умови розвитку читацької компетентності студентів завдяки використанню в процесі навчання читання художніх текстів різноманітних організаційних форм роботи [2, с. 92].

Навички роботи із фаховими текстами посідають одне з перших місць у низці основних навчальних, а у подальшому й професійних умінь і навичок. Читання фахових текстів здійснюється протягом усього курсу «Іноземна мова за професійним спрямуванням» в немовних вищах з використанням різних форм в залежності від етапу навчання, спеціальності та рівня підготовленості студентів.

На думку Л. Шапошнікової, читання іншомовних текстів розвиває мислення студентів, допомагає усвідомити особливості системи іноземної мови і глибше зрозуміти особливості рідної. Велика розумова робота, котра виконується читачем з метою проникнення у зміст тексту, розвиває мовну здогадку та антиципацію, інтерес до оволодіння іноземною мовою і самостійність у подоланні мовних та смислових труднощів [11, с. 458].

А. Марлова зазначає, що в процесі читання іншомовних фахових текстів у певній мірі вирішуються практична, освітня та виховна задачі вищої школи. Практична цінність читання по-

лягає в сфері професійних інтересів студентів, коли вони зможуть здобувати потрібну академічну та професійну інформацію з іншомовних фахових джерел. Освітня задача вирішується шляхом сприяння розвитку здатності до самостійного навчання, що дозволить студентам продовжувати навчання як під час навчання у вищому навчальному закладі, так і після отримання диплома про вищу освіту. Виховна задача вирішується через внесок у формування особистості майбутнього фахівця, якому вкрай необхідний розвиток його особистої мотивації (цінностей, ідеалів) і становлення критичного самоусвідомлення та вмінь спілкування у культурному різмаїтті академічної та професійної сфери [5, с. 83].

Цікавою є позиція Н. Гальської, яка визначає основні завдання читання, які стоять перед студентами в процесі вивчення фахової літератури іноземною мовою: 1) отримання інформації яка б доповнювала та поглиблювала навчальний матеріал, що опановується студентами в процесі вивчення профільних дисциплін навчального плану; 2) формування необхідних навичок щодо подальшого самостійного читання літератури за фахом [1]. Науковець пропонує наступні види робіт з оволодіння навичками читання фахової літератури: робота з оригінальними професійно-орієнтованими текстами, а саме аналітико-синтетичне (і обов'язково екстенсивне) читання з відповідним контролем розуміння прочитаного у процесі аудиторних занять; виконання ефективних вправ (на спеціально підібраному для цього матеріалі) до і після читання професійно-орієнтованих текстів [1].

При навчанні професійно-орієнтованого читання використовуються наступні основні підходи:

1. learner-centered approach (підхід, у якому центром навчання є студент);
2. genre-based approach (підхід, заснований на особливостях жанру).

Так, learner-centered approach виник як реакція на традиційну методичку навчання. Прихильники цього напрямку спираються на фонові знання студента. Для створення або активізації фонових знань передбачаються передтекстові вправи, як правило, це питання типу: Have you heard about virtual reality? What is virtual reality? [9, с. 159].

На думку С. Татани, розвиток умінь, пов'язаних із розумінням змісту тексту, починається із вмінь розуміти мовний матеріал і здійснюється у вправах, побудованих на словосполученнях, реченнях і надфразових єдностях. Такі вправи мають багатоспрямовану мету – навчити студента: а) швидко впізнавати слова у будь-якому контексті, співвідносно їхнє словникове значення із контекстом речення, тобто розрізняти лексико-семантичні варіанти; б) встановлювати смислові відносини між словами речення, між реченнями, між абзацами на підставі граматичного аналізу; в) сприймати речення як смислове ціле; г) виділяти в реченні головне і другорядне через відволікання від несуттєвих деталей і узагальнення центральних моментів [9, с. 161].

Ми підтримуємо позицію А. Марлової, яка зазначає, що головними передумовами успішного навчання читання виступають оволодіння студентами засобами здійснення мовлинневої діяльності «читання» (знання лексики та грама-

тики) і володіння способами здійснення цієї мовленнєвої діяльності (вміння читання). Розуміння тексту включає здобуття фактичної інформації яке ґрунтується безпосередньо на вмінях, пов'язаних з розумінням мови тексту, тому наявність подібних умінь є необхідною передумовою розуміння прочитаного. Текст, на думку науковця, являє собою розгонутий мовленнєвий витвір, і по мірі надходження інформації читач здійснює її переробку. Це вимагає вміння виділяти в тексті окремі його елементи, узагальнювати, синтезувати окремі факти і співвідносити їх один з одним. Робота над розвитком навичок читання може бути ефективною тільки в тісному зв'язку і поєднанні з іншими видами роботи, в першу чергу над лексикою і граматику, а також з усним мовленням. Таке взаємопроникнення різних видів роботи закріплює набуті мовні знання і вміння читання та створює основи для її подальшого розвитку [5, с. 85].

На нашу думку, для розвитку навичок читання відіграють передтекстові, текстові, та після текстові вправи. У методиці викладання іноземних мов їх називають: pre-reading, while-reading та post-reading activities.

Так, С. Мусійчук вважає, що перед читанням тексту необхідно ставити перед студентами ті або інші завдання, щоб поступово знайомити їх зі специфікою читання спеціальної літератури та виробити в них уміння та навички, що необхідні в майбутній професійній діяльності: виділити головну думку; вибрати необхідні деталі; конспективно передати зміст прочитаного рідною мовою; узагальнити прочитане; швидко проглянути текст і вибрати основні наукові факти; знайти відповіді на поставлені запитання; прочитати схему або зобразити прочитане схематично або у вигляді малюнку; знайти потрібне посилання, формулювання або довідку [7, с. 115].

З метою отримання необхідних навичок для подальшого самостійного вивчення фахової літератури, С. Мусійчук зазначає, що студентам доцільно виконувати наступні вправи: впізнання (ідентифікацію) невідомих слів за асоціацією, із контексту, за словотворчими елементами, за приналежністю до групи інтернаціональних слів та інші; впізнання мовних моделей у процесі читання, тобто розуміння мовних зразків, що мають в основі ту або іншу модель, характерну для такого виду фахової літератури; уміння користуватися словниками і довідниками [7, с. 115]. Важливого значення, на думку дослідниці, набувають перед текстові вправи, які базуються на роботі зі словниками. Найефективніші вправи є наступні: вибрати з речень похідні слова і виділити складові елементи (навести модель семантизації похідних слів); сематизуваний певний афікс із знайомими кореневими елементами (таких вправ слід виконати якомога більше, оскільки вони мають тренувальний характер); із знайомих корневих елементів і афіксів згідно з вивченою моделлю утворити слова [7, с. 116].

А. Марлова вважає, що перед читанням тексту студентами викладачі повинні зробити їх мету читання зрозумілою, а процес протікання ефективним. Це здійснюється через роз'яснення їм причини читання; ознайомлення з текстом; постановку глобального завдання читання; при необ-

хідності розподілу тексту на частини; за потреби роз'яснення можливих лексичних та граматичних труднощів; ставлення навідних запитань [6, с. 104].

Важливого значення, на нашу думку, посідає робота студентів з автентичними текстами. Автентичний текст – це текст написаний фахівцями для фахівців. Він не створений з метою навчання мови. Завдяки цьому автентичні матеріали можуть слугувати містком між навчальною кімнатою та реальним світом. Різноманітність текстів робить читання більш цікавим для студентів, особливо коли вони відчують «справжність» тексту, їм зрозуміла мета навчання і вони відчують прогрес у даній діяльності [6, с. 103–104].

Під час виконання текстових вправ застосовують: вивчаюче читання (читання з повним розумінням тексту) та вибіркоче/переглядове читання (читання з метою пошуку необхідної інформації чи інформації, яка цікавить). Під час вивчаючого читання студент намагається максимально повно й точно зрозуміти інформацію тексту та критичне її осмислити. Вибіркове/переглядове читання передбачає наявність уміння швидко переглянути ряд матеріалів з метою пошуку необхідної інформації.

Для розуміння змісту тексту та для розвитку мовленнєвих навичок (читання, говоріння, аудіювання, письмо), які мають вплив на становлення майбутнього фахівця важливу роль відіграють після текстові вправи.

Після текстові вправи служать для перевірки розуміння прочитаного цілого тексту або окремих його розділів. С. Мусійчук пропонує наступні види вправ: прочитати текст і стисло передати його зміст; розділити текст на логічні частини і назвати їх; записати запитання до тексту і задати їх в логічній послідовності товаришам; скласти план прочитаного; викласти зміст тексту за планом; підготувати повідомлення за темою тексту з використанням додаткової літератури [7, с. 116].

Таким чином, розвиток навичок читання фахової літератури відіграє важливу роль у розвитку фахівця автомобільної галузі.

Висновки і пророчиці. Власний досвід роботи викладачем іноземної мови у Одеському автомобільно-дорожньому коледжі ОНПУ дав змогу розробити «Практикум розвитку читання з англійської мови для фахівців автомобільної та машинобудівної галузі». Метою практикуму виступило вплинути на особистість фахівця автомобільної галузі шляхом читання текстів для професійним спрямуванням. Практикум складено таким чином, щоб розвивати мовліннєву компетенцію студентів. Так, перед кожним текстом ставиться питання з метою мотивації до теми тексту. З метою розширення лексичного запасу студентів перед кожним текстом вводиться тематична лексика. Під час читання тексту, як правило, використовується вивчаюче читання. Після текстові вправи направлені на розвиток усного та писемного мовлення студентів: студенти відповідають на запитання, погоджуються чи не погоджуються з тезами до тексту, шукають додаткову інформацію у тексті, перекладають речення з рідної мови на іноземну.

Подальшого вивчення набуває роль самостійної роботи із іноземної мови у становленні майбутнього фахівця автомобільної галузі.

Список літератури:

1. Гальськова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам: пос. для учителя / Н.Д. Гальськова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: АРКТИ, 2003. – 192 с.
2. Долматова М.П. Принципи відбору текстового матеріалу для навчання читання іноземною мовою у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / М.П. Долматова, К.Г. Долматова // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер.: Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 2. – С. 90–92. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2012_2_24.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. укр. вид. доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва]. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Кузьменко О.Д. Учебное чтение, его содержание и формы / О.Д. Кузьменко, Г.В. Рогова // Общая методика обучения иностранным языкам. – М.: Наука, 1991. – 357 с.
5. Марлова А.С. Передумови навчання успішного читання іншомовних фахових текстів у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / А.С. Марлова // Молодь і ринок. – 2015. – № 6. – С. 82–85. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2015_6_19.
6. Марлова А.С. Особливості навчання читання іншомовних текстів професійного спрямування [Електронний ресурс] / А.С. Марлова // Молодь і ринок. – 2015. – № 3. – С. 102–106. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2015_3_22.
7. Мусійчук С.М. Розвиток навичок професійно-орієнтованого читання на заняттях з іноземної мови у немовних ВНЗ [Електронний ресурс] / С.М. Мусійчук // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2014. – № 4. – С. 114–117. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvpi_2014_4_19.
8. Пассов Е.И. Основы методики обучения иностранным языкам / Е.И. Пассов. – М.: Русский язык, 1977. – 216 с.
9. Танана С.М. Психологічні та методичні аспекти використання багатокomпонентності мовленнєвої діяльності читання тексту іноземною мовою [Електронний ресурс] / С.М. Танана // Психолінгвістика. – 2014. – Вип. 15. – С. 152–162. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2014_15_13.
10. Халеева И.И. Основы теории обучения пониманию иноязычной речи / И.И. Халеева. – М.: Высшая школа, 1989. – 238 с.
11. Шапошнікова Л.М. Особливості формування іншомовної компетенції у читанні як одного з методів самостійної роботи студентів [Електронний ресурс] / Л.М. Шапошнікова // Педагогічний дискурс. – 2013. – Вип. 14. – С. 457–461. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/peddysk_2013_14_97.
12. Mickulecky Teaching Reading in a Second Language / В. Mickulecky. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.longmanhomeusa.com/content/FINAL-LO%20RES-Mikulecky-Reading%20Monograph.pdf>.

Шепель М.Е.

Одесский автомобильно-дорожный колледж
Одесского национального политехнического университета

**РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ ЧТЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ТЕКСТОВ
НА ИНОСТРАННОМ ЯЗЫКЕ КАК ПРЕДПОСЫЛКА СТАНОВЛЕНИЯ
СПЕЦИАЛИСТА АВТОМОБИЛЬНОЙ ОТРАСЛИ****Аннотация**

В статье рассмотрено влияние развития навыков чтения профессиональных текстов на иностранном языке на становление специалиста автомобильной отрасли. Проанализированы взгляды ученых по развитию навыков чтения на иностранном языке. Особое внимание обращено на развитие навыков чтения профессиональных текстов. Отмечено, что навыки работы с профессиональными текстами на иностранном языке занимают одно из первых мест в ряде учебных, а в дальнейшем профессиональных умений и навыков. Опираясь на собственный опыт работы, автор статьи дает рекомендации по развитию навыков чтения профессиональных текстов как влияния на становление специалиста автомобильной отрасли.

Ключевые слова: чтение, иностранный язык, профессиональный текст, специалист, автомобильная отрасль.

Shepel M.Ye.

Odessa Automobile and Road College
Odessa National Polytechnic University

THE DEVELOPMENT OF READING SKILLS OF PROFESSIONAL TEXTS IN A FOREIGN LANGUAGE AS A CONDITION OF FORMATION OF THE AUTOMOBILE INDUSTRY SPECIALIST

Summary

The article deals with the influence of the development of reading skills of professional texts in a foreign language on formation of the automobile industry specialist. The viewpoints of scholars concerning the development of reading skills in a foreign language are examined. Particular emphasis is focused on the development of reading skills of professional texts. It is mentioned that working skills with professional texts in a foreign language take one of the first places in a number of educational, and in the future professional skills. Drawing on her own work experience, the author of the article gives recommendations on developing of reading skills of professional texts as an influence on the formation of a specialist in the automotive industry.

Keywords: reading, a foreign language, a professional text, a specialist, the automobile industry.